

Referáty – Discussion paper

STRATÉGIA ROZVOJA LESNÍCTVA NA SLOVENSKU

Martin MORAVČÍK, Jozef KONÔPKA *a kol.*

Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen,

T. G. Masaryka 22, SK–960 92 Zvolen

MORAVČÍK M., KONÔPKA J. *et al.*: Strategy of forestry development in Slovakia. Lesn. Čas. – Forestry Journal, **55**(1): 65 – 84, 2009, ref. 7. Discussion paper. ISSN 0323–10468

Global strategic goal of forestry in Slovakia is presented in the paper. Principles of long-term development of forests (sustainable forest development, optimal production and optimal fulfilling of non-production forest functions, stability of forest stands, ecologization, economy) are given as well. The most important are strategic goals of forestry by the year 2025. They are in particular five strategic goals as support to ecological management of forests, improvement and protection of environment, improving the quality of life, increasing long-term competitiveness, enhancement of cooperation, coordination and communication. In the framework of these strategic goals there are determined 18 priorities. Characteristics, way of securing and justification is given for each priority.

Key words: *forestry, strategy, principles, goals, priorities*

V príspevku sa vymedzuje globálny strategický cieľ lesníctva na Slovensku. Ďalej sa uvádzajú princípy dlhodobého rozvoja lesov (trvalo udržateľný rozvoj, optimálna produkcia a optimálne plnenie mimoprodukčných funkcií lesov, stabilita lesných porastov, ekologizácia, hospodárnosť). Najdôležitejšou časťou sú strategické ciele lesníctva do roku 2025. Ide o päť strategických cieľov (podpora ekologického obhospodarovania lesov, zlepšovanie a ochrana životného prostredia, zlepšovanie kvality života, zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti, posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie). V rámci týchto strategických cieľov sa vymedzilo osemnásť priorít. Pri každej priorite sa uvádza jej charakteristika, spôsob zabezpečenia a zdôvodnenie.

Kľúčové slová: *lesníctvo, stratégia, princípy, ciele, priority*

1. Globálny strategický cieľ

Globálnym strategickým cieľom lesníctva na Slovensku je zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich

ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti a najmä vidieckych oblastí.

Aby lesníctvo mohlo tento globálny a dlhodobý cieľ plniť, musí sa riadiť princípmi dlhodobého rozvoja lesov.

2. Princípy dlhodobého rozvoja lesov

1. **Princíp trvalo udržateľného rozvoja** je najvýznamnejší. Predstavuje úsilie zachovať všetky vlastnosti a zákonitosti lesov a zabezpečiť trvalú a plynulú produkciu dreva i poskytovanie mimoprodukčných funkcií. Jeho začiatky sú v Tereziánskom lesnom poriadku z roku 1769.
2. **Princíp optimálnej produkcie a optimálneho plnenia mimoprodukčných funkcií lesov** je zároveň účelom hospodárenia. Vznikol v období nástupu trhových vzťahov v polovici 19. storočia, ako požiadavka dosahovať aj v lesnom hospodárstve čo najväčšie zisky. Požiadavka optimalizácie platí aj na poskytovanie mimoprodukčných funkcií lesov.
3. **Princíp stability lesov** sa vyvinul v druhej polovici 19. storočia, ako reakcia na rozvracanie lesov škodlivými činiteľmi. V súčasnosti objem spracovaných hynúcich a uhynutých stromov predstavuje polovicu ťažby dreva. Preto sa v hospodárení musí uplatňovať sústavné úsilie o zvyšovanie stability lesov preventívnymi ochrannými opatreniami a v už postihnutých porastoch ozdravnými zásahmi.
4. **Princíp ekologizácie** presadzuje koncepciu prírody blízkeho hospodárenia, teda uplatňovanie ekologických zákonitostí v obhospodarovaní lesov, pričom sa uplatňuje aj zákonitosť biologickej rozmanitosti. Počiatky presadzovania tohto princípu spadajú do druhej polovice 20. storočia.
5. **Princíp hospodárnosti** je prastará zásada všetkých činností v lesoch. Ide o čo najdôkladnejšie splnenie plánovaných úloh, pričom podľa možnosti s kladným výnosom a pri najnižších nákladoch.

3. Strategické ciele lesníctva a ich priority do roku 2025

Strategický cieľ 1: Podpora ekologického obhospodarovania lesov

Priorita 1	Podporovať prírodu blízke hospodárenie v lesoch
Priorita 2	Podporovať rozvoj a využívanie environmentálne vhodných technológií a techniky
Priorita 3	Podporovať zachovanie, zlepšovanie a zvyšovanie biodiverzity

Strategický cieľ 2: Zlepšovanie a ochrana životného prostredia

Priorita 4	Zmierňovať dosahy zmeny klímy a podporovať prispôsobovanie lesov účinkom klimatickej zmeny
Priorita 5	Zvýšiť ochranu lesov
Priorita 6	Rozvíjať monitoring lesov

Strategický cieľ 3: Zlepšovanie kvality života

Priorita 7 Zachovávať a zlepšovať ochranné funkcie lesov

Priorita 8 Zvyšovať príspevok lesov a lesníctva do rozvoja ekonomiky vidieka

Strategický cieľ 4: Zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti

Priorita 9 Zvýšiť dlhodobú konkurencieschopnosť a ekonomickú životaschopnosť multifunkčného lesníctva

Priorita 10 Podporiť výskum a technologický rozvoj na zlepšenie konkurencieschopnosti odvetvia lesného hospodárstva

Priorita 11 Zhodnocovanie a marketing lesných nedrevných produktov a služieb

Priorita 12 Podpora využívania lesnej biomasy na výrobu energie

Priorita 13 Podporovať spoluprácu vlastníkov lesov a skvalitňovať vzdelávanie a odbornú prípravu v lesníctve

Strategický cieľ 5: Posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie

Priorita 14 Zabezpečiť implementáciu medzinárodných záväzkov, týkajúcich sa lesov a lesného hospodárstva pri realizácii cieľov národného lesníckeho programu

Priorita 15 Posilňovať medzirezortnú spoluprácu a koordináciu medzi politikami ovplyvňujúcimi lesy a lesné hospodárstvo

Priorita 16 Zabezpečenie oprávnených záujmov a potrieb vlastníkov lesa a spoločnosti

Priorita 17 Podporovať využívanie dreva z lesov obhospodarovaných trvalo udržateľným spôsobom

Priorita 18 Podporovať environmentálne vzdelávanie a systematickú prácu s verejnosťou s cieľom dosiahnutia pozitívnej zmeny v chápaní významu lesného hospodárstva u verejnosti

4. Charakteristika priorít

STRATEGICKÝ CIEĽ 1: PODPORA EKOLOGICKÉHO OBHOSPODAROVANIA LESOV

Priorita 1 Podporovať prírode blízke hospodárenie v lesoch

Základným predpokladom trvalo udržateľného obhospodarovania lesov v podmienkach synergického pôsobenia škodlivých činiteľov a prebiehajúcej klimatickej zmeny je vytváranie zdravých, ekologicky stabilných a biologicky diverzifikovaných lesných ekosystémov. Zabezpečiť sa to prírode blízkym a ekonomicky efektívnym obhospodarovaním lesov. Konkrétne:

- dopestovaním dostatočného množstva kvalitného lesného reprodukčného materiálu,
- obnovou lesa čo najvyšším podielom kvalitnej prirodzenej obnovy doplnenej nevyhnutným rozsahom umelej obnovy,
- včasnou a systematickou výchovou lesných porastov s cieľom zlepšenia ich vývoja, druhovej a priestorovej štruktúry, zdravotného stavu, odolnosti a kvality.

Zvýši sa rozsah prirodzenej, ako aj umelej obnovy lesa. Preferovať sa bude výroba listnatého reprodukčného lesného materiálu. Zvýši sa výmera uznaných porastov pre zber semená a výmera semenných sadov. Dôjde k ďalšej koncentrácii a k zvýšeniu intenzity výroby sadbového materiálu v lesných škôlkach.

Na podporu prirodzenej obnovy lesov sa budú vykonávať intenzifikačné opatrenia, ako je uplatňovanie šetrných ťažbových postupov, prihnojovanie a príprava pôdy. Dôraz sa bude klásť na zakladanie lesných porastov zo stanovištne vhodných drevín a ich ekotypov, diferenciáciu sadbového materiálu a technologických postupov so zreteľom na prírodné podmienky, funkčné zameranie budúcich porastov a ich ohrozenie škodlivými činiteľmi. Zvýši sa podiel zastúpenia listnatých drevín pri umelej obnove.

V porovnaní so súčasnosťou pôjde hlavne o včasnosť a cieľavedomosť pri realizácii opatrení vo výchove lesa. Pri prečistkách a prvých prebierkach sa bude viac pozornosti venovať úprave porastovej štruktúry, ale aj kvalite (najmä listnáče) a stabilite (najmä ihličnany) lesných porastov.

Zdôvodnenie: Prírode blízke hospodárenie využíva ekologické zákonitosti lesných ekosystémov (najmä ich autoregulačnú schopnosť) tak, aby tieto plnili všetky požadované funkcie. Pri takomto hospodárení sa minimalizujú vklady dodatkovej energie. Vytvárajú sa prírode blízke lesy, ktoré najlepšie zodpovedajú našim prírodným podmienkam, majú vysoký produkčný a mimoprodukčný potenciál a sú relatívne stabilné.

Priorita 2 Podporovať rozvoj a využívanie environmentálne priaznivých technológií a techniky

Kvalitnejšie obhospodarovanie lesov si vyžaduje zvyšovanie technickej úrovne lesného hospodárstva a uplatnenie progresívnych technológií zakladania, pestovania, ochrany lesov, ťažbovo-výrobného a dopravného procesu. Ďalej primerané dopravné sprístupnenie lesných porastov. Zvýšenie technickej a technologickej úrovne lesného hospodárstva s ohľadom na princípy trvalo udržateľného obhospodarovania lesov a bezpečnosť práce sa zabezpečí:

- zavedením environmentálne priaznivej techniky do pestovného a ťažbového procesu,
- optimalizáciou siete lesných ciest s ohľadom na uplatňovanie zásad trvalo udržateľného obhospodarovania lesov.

V ťažbovom procese pôjde najmä o využívanie viacoperačných ťažbových strojov a lesníckych lanoviek. Zvýši sa podiel ťažieb vykonávaných harvestormi. Zvýši sa podiel sústreďovania kmeňov, resp. celých stromov lesníckymi lanovkami a sortimentov dreva kolesovými súpravami. Zachová sa podiel sústreďovania dreva poľahmi. Rozšíri sa výroba lesnej štiepky, viac sa budú používať veľkokapacitné dopravné prostriedky na odvoz dreva a lesnej biopomasy. Zvýši sa rozsah mechanizovanej prípravy pôdy a zalesňovania. Újímavosť sadeníc sa bude stimulovať aplikáciou látok podporujúcich zakoreňovanie (napr. hydrogely). Vo väčšom rozsahu sa bude pestovať obalený sadbový materiál v riadených podmienkach (fóliovníkoch a skleníkoch) a na vysoko

produkčných substrátoch. Pri ošetrovaní a opatreniach realizovaných v mladých lesných porastoch sa bude používať najmä motomanuálna technika.

Aby došlo k zníženiu nákladov vo výrobnom procese lesného hospodárstva začne sa s rekonštrukciami a výstavbou lesnej cestnej siete. Pritom sa zohľadnia možnosti použitia moderných ťažbovo-dopravných technológií, vrátane komplexného spracovania dreva, ako aj potreba zabezpečenia ochrany lesov a realizácia protipožiarnych opatrení.

Zdôvodnenie: Kvalitnejšie obhospodarovanie lesov si vyžaduje zvýšenie technickej úrovne lesného hospodárstva a uplatnenie progresívnych technológií zakladania, pestovania, ochrany lesov, ťažbovo-výrobného a dopravného procesu. Tieto sa zakladajú na modernej ekologicky vhodnej technike, v ťažbovo-výrobnom procese najmä na viacoperačných strojoch a lanovkách. Predpokladom včasného a systematického vykonávania potrebných hospodárskych opatrení je primerané sprístupnenie lesov. V oboch prípadoch lesné hospodárstvo zaostáva za okolitými štátmi, čo znižuje jeho konkurencieschopnosť v porovnaní so zahraničím.

Priorita 3 Podporovať zachovanie, zlepšovanie a zvyšovanie biologickej rozmanitosti lesov

Biologická diverzita vyjadruje rôznorodosť druhovú, genetickú a ekosystémovú. Pôjde o zabezpečenie jej ochrany a reprodukcie v pôvodnom prostredí (*in situ*), a mimo miesta pôvodu (*ex situ*). Pri súčasnom ohrození lesov škodlivými činiteľmi ide o úlohu mimoriadne naliehavú. Realizácia tejto priority sa zabezpečí:

- opatreniami na zachovanie biologických zdrojov lesov, ich genetickej druhovej a ekosystémovej diverzity, ako aj ich trvalo udržateľného využívania,
- vytvorením právnych, technických a ekonomických predpokladov na aktívnu diferencovanú starostlivosť o lesné ekosystémy v chránených územiach v závislosti od ich prirodzenosti a zachovalosti,
- opatreniami na zachovanie a v odôvodnených prípadoch primerané zlepšovanie biologickej diverzity v hospodárskych lesoch a lesoch s prevládajúcimi environmentálnymi a sociálnymi funkciami.

Kľúčovými lesníckymi opatreniami na zachovanie autochtónneho genofondu lesov v rámci prírody blízkeho hospodárenia lesov budú génové základne lesných drevín a semenné porasty. Ďalej klonové archívy a banka semien lesných drevín. Pôjde o zvýšenie ich výmer a doplnenie ich zastúpenia najmä pri zanikajúcich autochtónnych populáciách lesných drevín.

Aby sa zabezpečila aktívna a diferencovaná starostlivosť o lesné ekosystémy v chránených územiach treba dosiahnuť konsenzus medzi ochranou prírody a lesným hospodárstvom. Zabezpečí sa to jednoznačným stanovením, či zadefinovaním spoločenskej objednávky na prírodno-ochranné a ďalšie ekologické a sociálne funkcie lesov v týchto územiach.

V lesoch mimo chránených území (hospodárskych, i s prevládajúcimi ďalšími ekologickými a sociálnymi funkciami) sa budú aplikovať zásady prírody blízkeho hospodárenia tak, ako sa to uvádza pri prioritě 1.

Zdôvodnenie: Realizácia opatrení na zachovanie, zlepšovanie a zvyšovanie biologickej rozmanitosti lesov je zvlášť dôležitá v súčasnosti, keď hynú celé komplexy lesov v dôsledku pôsobenia škodlivých činiteľov. Situáciu dramatizuje taktiež vplyv klimatickej zmeny, keď sa predpokladá významný posun vegetačných stupňov, a teda aj klimatických areálov lesných drevín. V dôsledku toho začnú zanikať ich pôvodné populácie, pritom však bude treba pre tie isté dreviny zabezpečiť dostatok reprodukčného materiálu na zakladanie lesných porastov na nových lokalitách. Podkôrny hmyz v dôsledku uplatňovania koncepcie ochrany prírody v chránených územiach (pasívna ochrana) ohrozuje smrečiny na Slovensku v takom rozsahu, že to nemá obdobu v celej histórii lesníctva na tomto území.

STRATEGICKÝ CIEĽ 2: ZLEPŠOVANIE A OCHRANA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

Priorita 4 Zmierňovať dosahy zmeny klímy a podporovať prispôsobovanie lesov účinkom klimatickej zmeny

Lesnícka stratégia Európskej únie (1999), najmä pod vplyvom záväzkov vyplývajúcich z Kjótskeho protokolu, venuje osobitnú pozornosť potenciálnym vplyvom lesov a výrobkov z dreva na znižovanie alebo elimináciu zvyšovania úrovne skleníkových plynov v súlade s rámcovým dohovorom OSN o klimatickej zmene. Ide o:

- zachovanie a zvýšenie existujúcich zásob uhlíka,
- vytváranie nových zásobárni uhlíka (zalesňovanie),
- podporu využívania biomasy a výrobkov z dreva.

V nadväznosti na uvedené pôjde o zvyšovanie zásob uhlíka v lesných ekosystémoch a prispôsobovanie štruktúry lesov predpokladaným dosahom klimatickej zmeny. Zmierňovanie dosahov klimatickej zmeny a prispôsobovanie lesov jej účinkom sa zabezpečí zalesňovaním nelesných pôd, obnovou lesa na holinách, rekonštrukciou lesov so zameraním na zlepšenie ich zdravotného stavu a premenou málo produktívnych lesov. Ďalej to bude úprava drevinového zloženia, opatrenia na zachovanie a obnovu genofondu lesných drevín, zakladanie a starostlivosť o chránené lesné územia, zakladanie porastov na produkciu drevnej biomasy a jej využitie na energetické účely.

Pri zakladaní lesných porastov v najnižšie ležiacich vegetačných stupňoch (1.–4.) sa vylúči smrek a jedľa. Tieto dreviny sa budú nahrádzať najmä dubom a borovicou. V 5. vegetačnom stupni sa zníži zastúpenie smreka, nahrádzať sa bude najmä bukom a jedľou. Taktiež v 6. vegetačnom stupni budú ekologické podmienky viac vyhovovať buku. V 7. vegetačnom stupni sa bude preferovať buk, smrek, jedľa a smrekovec.

Zdôvodnenie: V dôsledku klimatickej zmeny vznikajú nové existenčné podmienky pre lesné ekosystémy. Rýchlosť týchto zmien zapríčiňuje hromadné hynutie lesov a jednotlivých drevín, najmä citlivých na nedostatok vlhky počas vegetačného obdobia a zvýšenie teploty. Lesníckymi opatreniami možno znížiť akceleráciu klimatickej zmeny (viazanie uhlíka). Zachovanie existencie lesov si zároveň vyžaduje realizovať adaptačné opatrenia, ktoré môžu spomaliť hynutie lesov, resp. založiť také lesné porasty, ktoré budú v súlade s budúcimi ekologickými podmienkami vytvorenými klimatickou zmenou.

Priorita 5 Zvýšiť ochranu lesov

Ochrana lesov proti abiotickým a biotickým škodlivým činiteľom je v súčasnosti najzávažnejšou úlohou lesného hospodárstva na Slovensku. Je tomu tak preto, lebo poškodzovanie lesov v porovnaní s minulosťou nadobudlo obrovský rozsah. Ide najmä o dôsledok klimatickej zmeny, keď na jednej strane došlo k oslabeniu lesných ekosystémov, či zníženiu ich odolnosti. Na druhej strane sa zvýšila agresivita škodlivých činiteľov. Zvýšenie účinnosti ochrany lesa sa zabezpečí všetkými možnými, environmentálne priaznivými a ekonomicky únosnými opatreniami. Pôjde najmä o:

- vytvorenie efektívneho systému ochrany lesa (prevencia, regulácia škodcov, ochrana, obrana, ozdravné opatrenia),
- monitorovanie výskytu škodlivých činiteľov s osobitným zameraním na invázne druhy,
- zintenzívnenie výskumu opatrení na zníženie negatívneho vplyvu škodlivých činiteľov na lesné porasty.

V rámci dlhodobých opatrení sa zabezpečí zvyšovanie stability porastov pestovno-ochrannými opatreniami (priorita 1). Ďalej realizáciou ozdravných (revitalizačných) opatrení, prostredníctvom hnojenia (zvyšovanie vitality), resp. vápnenia (úprava chemizmu pôdy). Krátkodobé opatrenia sa zamerajú na prevenciu, ochranu a reguláciu početnosti škodcov. Pôjde v prvom rade o opatrenia proti škodlivému pôsobeniu hmyzu, najmä podkôrnemu a drevokaznému. V menšom rozsahu proti listožravému a cicavému. Ďalej to budú opatrenia proti hubovým patogénom a nežiaducej vegetácii (burine), ako aj poškodzovaniu lesných porastov zverou.

Monitorovať sa bude výskyt niektorých nových druhov invázných organizmov, ktoré sú, resp. budú na zozname podľa nariadenia vlády o ochranných opatreniach proti zavlečeniu a rozširovaniu organizmov škodlivých pre rastliny alebo rastlinné produkty.

Zintenzívni sa výskum opatrení na ochranu lesa proti škodlivým činiteľom, ktorých agresivita stúpa hlavne v súvislosti so zmenami klímy. Pôjde najmä o výskum a vývoj nových (najmä biologických) metód obrany a ochrany proti škodcom. Možnou alternatívou používania pesticídov budú biologické metódy (biologické invázie, klasická biologická ochrana, podpora biologického spektra, použitie geneticky zmenených organizmov), ako aj biotechnické metódy.

Zdôvodnenie: Aby lesy mohli plniť produkčné a mimoprodukčné funkcie, musí sa v prvom rade zabezpečiť ich existencia. To je poslaním ochrany lesa. So zreteľom na to, že v súčasnosti dochádza k hromadnému (plošnému) hynutiu lesov, treba vytvoriť nový efektívny systém ich ochrany. Tento sa musí uplatniť jednak v rámci hospodársko-úpravníckeho plánovania, ako aj pri samotnom obhospodarovaní lesov, či realizácii špecifických ochranných opatrení, ktoré sa budú diferencovať podľa druhu škodlivých činiteľov. Veľké nebezpečenstvo pre lesy hrozí zavlečením invázných organizmov v dôsledku voľného pohybu tovaru v priestore Európskej únie a klimatickej zmeny. Z hľadiska ochrany životného prostredia je naliehavou úlohou používať prostriedky, ktoré nezanechávajú rezíduá.

Priorita 6 Rozvíjať monitoring lesov

Informácie o lesoch, ich stave, obhospodarovaní, pôsobení vplyvov okolitého prostredia, ako aj schopnosti lesa odolávať týmto vplyvom, tvoria základný predpoklad pre rozhodovanie a usmerňovanie ich ďalšieho využívania. Pri tom treba mať na zreteli najmä kvalitu týchto informácií, ktorá spočíva v ich aktuálnosti, správnosti, výpovednej hodnote, miere presnosti, adresnosti a možnosti zovšeobecnenia. Pôjde najmä o:

- vypracovanie a realizáciu komplexného systému inventarizácie a monitoringu všetkých zložiek a funkcií lesných ekosystémov,
- zabezpečenie dôsledného riadenia informačných tokov a šandardizácie informácií v informačnom systéme lesného hospodárstva,
- zabezpečenie priebežného sledovania a hodnotenia stavu a vývoja lesov a lesníctva Slovenskej republiky podľa národných kritérií a ukazovateľov trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch. Pravidelné spracovávanie odporúčaní na zlepšenie stavu lesov, vyplývajúce z domáceho monitoringu a medzinárodných správ o hodnotení lesných zdrojov.

So zreteľom na to, že na Slovensku existuje viacero monitorovacích systémov, v prvom rade sa zladí ich obsah, jednotne sa budú definovať zisťované veličiny a zabezpečí sa ich porovnateľnosť, resp. transformácia na sústavu, ktorá sa dohodne v rámci štátov Európskej únie. Pôjde najmä o účelné prepojenie zisťovania a monitorovania stavu a vývoja lesov a ekonomických informácií do uceleného multifunkčného, efektívneho a komplexného systému. Zavedú sa progresívne postupy založené na matematicko-štatistických metódach, informačných technológiách, kozmickom, leteckom a terestrickom získavaní informácií a na ich kombinácií.

Dobuduje sa systém informačných štandardov a tokov, ujasnia sa kompetencie a vzťah správcu informačného systému k jeho užívateľom. Stanoví sa rozsah a obsah štandardizovaných výstupov pre elektronický prístup k informáciám. Zvýši sa miera elektronického hromadného získavania informácií. Rozvinú sa prvky mobility pri ich získavaní a prístupe k nim. Zdokonalí sa sústava národných ukazovateľov trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch.

Zabezpečí sa poskytovanie údajov o stave lesov a lesného hospodárstva v požadovanej štruktúre k medzinárodným organizáciám (FAO, EHK OSN, MCPFE, Eurostat). Stav a vývoj lesov Slovenska sa bude periodicky hodnotiť podľa národných kritérií a ukazovateľov. Zabezpečí sa vydávanie správy o lesnom hospodárstve v Slovenskej republike – zelenej správy.

Zdôvodnenie: Základnou úlohou lesníctva je zabezpečovať dlhodobý rozvoj lesov tak, aby trvalo plnili svoje produkčné a mimoprodukčné poslanie na stále sa zdokonaľujúcej úrovni. Strategické rozhodovania na všetkých úrovniach a v rozličných časových rámcoch (dlhodobé, strednodobé, krátkodobé) musia sledovať tento dlhodobý cieľ. Aby tomu tak bolo, musia byť k dispozícii relevantné informácie o stave lesov a ich vývoji. Zabezpečuje sa to inventarizáciami a monitoringom, pričom sa využívajú matematicko-štatistické metódy, moderné informačné technológie, kozmické, letecké a terestrické získavanie informácií a ich kombinácie.

Priorita 7 Zachovávať a zlepšovať ochranné funkcie lesov

Význam ochranných funkcií lesov sa zdôrazňuje vo všetkých relevantných medzinárodných dokumentoch súvisiacich s trvalo udržateľným hospodárením v lesoch. Ich udržanie a primeraný rozvoj je jedným z celoeurópskych kritérií. Udržanie a zlepšenie, či maximálna funkčná účinnosť lesov s prevládajúcimi ochrannými funkciami sa zabezpečí:

- prostredníctvom zlepšovania ich vitality a stability,
- zdokonaľovaním metód identifikácie, kvantifikácie a finančného oceňovania ochranných funkcií lesov,
- vytváraním podmienok pre minimalizáciu náhodných ťažieb a ich negatívnych dôsledkov na plnenie funkcií.

V ochranných lesoch sa v súlade s modelmi hospodárenia budú vytvárať porasty so silne diferencovanou porastovou štruktúrou (druhovou, vekovou a priestorovou). Vylúči sa uplatňovanie holorubných ťažbovo-obnovných postupov. Lesné cesty sa tu budú budovať len výnimočne, uprednostní sa približovanie vyťaženého dreva lanovkami, resp. záprahmi alebo traktormi v zimnom období po snehu alebo zamrznutom pôdnom povrchu. Využívať sa bude sortimentová technológia, obmedzí sa gravitačné spúšťanie dreva.

Zdokonalenie metód identifikácie, kvantifikácie a finančného oceňovania sa spolu s ostatnými mimoprodukčnými funkciami rieši v rámci priority 11.

Minimalizácia náhodných ťažieb a ich negatívnych dôsledkov na plnenie ich funkcií sa zabezpečí uplatnením diferencovaných zásad starostlivosti tak, aby sa zabezpečilo plnenie ochranných funkcií, vrátane ochrany biodiverzity (rieši sa v prioritách 1 a 3). Osobitná pozornosť sa bude venovať rekonštrukcii nestabilných a chradnúcich ihličnatých, najmä smrekových porastov, s prevládajúcimi ochrannými funkciami.

Zdôvodnenie: Kategória ochranných lesov na Slovensku zahŕňa lesné porasty na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach, vysokohorské lesy pod hornou hranicou stromovej vegetácie, v pásme kosodreviny a lesy potrebné na zabezpečenie ochrany pôdy. Tieto lesné ekosystémy chránia pôdu, vodu a infraštruktúru. Znižujú povrchový odtok vody počas zrážok, čím chránia pôdu pred eróziou, vodné zdroje pred znečistením z povrchu pôdy. Zmenšujú riziko povodní. Účinne zabraňujú vzniku lavín, veternej erózii pôd pod porastami, ale aj na plochách v ich blízkosti a slúžia ako bariéra proti hluku a exhalátom.

Priorita 8 Zvyšovať príspevok lesov a lesníctva do rozvoja ekonomiky vidieka

Cieľom lesného hospodárstva v rozvoji vidieka je prispievať k udržaniu a zvyšovaniu zamestnanosti na vidieku prostredníctvom jednak tradičných, ako aj netradičných lesníckych činností. Pôjde o realizáciu opatrení zameraných na ich diverzifikáciu. Zlepšenie ekonomicko-sociálnych parametrov vidieka sa zabezpečí:

- intenzifikáciou lesníckych činností a podporu rozvoja malého a stredného podnikania v lesníctve,

- uplatňovaním špecifických foriem podnikania, služieb, marketingu a poradenstva.

Vo väčšom rozsahu sa budú realizovať práce v lesoch počas zimného obdobia, keď sú v poľnohospodárskom sektore voľné pracovné kapacity, stroje a zariadenia. Lesné hospodárstvo bude poskytovať hmotné statky, najmä surovinu na tradičnú remeselnícku výrobu. Vypracujú sa spoločné programy na využitie drevnej suroviny na vidieku (napr. rozvoj stavebno-stolárskej výroby). Podporia sa služby viac orientované na využitie prírodno-ochranných a sociálnych funkcií lesných ekosystémov. Prehlbi sa spolupráca medzi lesníckymi organizáciami štátneho sektoru a malými a strednými subjektami.

Podporovať sa budú špecifické formy podnikania, služieb, marketingu a poradenstva v lesníctve. Pôjde najmä o cestovný ruch, ktorý sa bude integrovať s inými sektormi. Osobitná pozornosť sa bude venovať rozvoju efektívnej poľovníckej turistiky. K rozvoju vidieka významne prispeje využívanie alternatívnych zdrojov energie. Využitím dreva ako energetického zdroja, vrátane jeho dopadov na ekonomiku lesného hospodárstva a rozvoj vidieka sa zaoberá priorita 12. Na zlepšenie ekonomicko-sociálnych parametrov vidieka sa podporí vstup lesníckych subjektov ako partnerov do miestnych akčných skupín pri implementácii integrovaných stratégií rozvoja vidieckeho územia.

Zdôvodnenie: Lesy na Slovensku poskytujú širokú škálu surovinových zdrojov, ktoré možno spracovať, či využiť pre rozvoj vidieka. Je to v prvom rade drevná surovina rozličných vlastností, ďalej nedrevné produkty. Pestré prírodné a porastové pomery, zachovaná flóra a fauna, rozmanité druhy poľovnej zveri a bohatá lesnícka a poľovnícka tradícia taktiež dávajú lesnému hospodárstvu veľké možnosti napríklad pre rozvoj cestovného ruchu. Zatiaľ sa tieto možnosti nevyužívajú dostatočne. Pritom je tu možnosť získania finančných prostriedkov na podporu týchto aktivít z operačných programov Európskej únie určených najmä na rozvoj vidieka.

STRATEGICKÝ CIEĽ 4: ZVYŠOVANIE DLHODOBEJ KONKURENCIESCHOPNOSTI

Priorita 9 Zvýšiť dlhodobú konkurencieschopnosť a ekonomickú životaschopnosť multifunkčného lesníctva

Stratégia zabezpečovania dlhodobej konkurencieschopnosti a ekonomickej životaschopnosti multifunkčného lesníctva predstavuje základnú alternatívu riadenia činnosti lesníctva, ktorá umožní trvalú udržateľnosť efektívneho využívania a obhospodarovania lesov. Zvýšenie konkurencieschopnosti lesníctva na Slovensku sa dosiahne:

- lepším využívaním základných výrobných faktorov,
- optimalizáciou riadiacich, marketingových a inovačných postupov,
- zdokonaľovaním a aktualizáciou nástrojov lesníckej politiky a ekonomiky.

Podstatou konkurencieschopnosti je schopnosť zabezpečovať výrobky a služby vysokej kvality s vysokým podielom pridanej hodnoty, ktoré spĺňajú všetky kritériá rastúceho dopytu spotrebiteľov na domácich a medzinárodných trhoch. Zabezpečovanie trvalého zvyšovania konkurencieschopnosti v lesníctve, t. j. v priestore, v ktorom okrem iného pôsobia aj prírodné zákonitosti, sa bude realizovať predovšetkým:

- uplatňovaním optimálnych riadiacich postupov,
- uplatňovaním širokej škály inovácií,
- rozvojom výskumu a vývoja,
- generovaním nových odbytových trhov pre nové a inovované lesnícke tovary a služby,
- zlepšovaním stavu a vývoja životného prostredia vo vidieckej i urbanizovanej krajine.

Podnikateľská časť lesného hospodárstva získava okolo 80 % svojich tržieb z predaja dreva. Tržby za drevo a ostatné produkty (lesné plody, huby, liečivé rastliny, ostatné rastlinné produkty, zverina, trofeje, vianočné stromčeky, dekoratívne rastliny a pod.) budú v roku 2015 dosahovať objem približne 514 tis. €. V rámci zvyšovania ekonomickej efektívnosti sa budú realizovať účinné opatrenia v oblasti internalizácie širokej škály úžitkov funkcií lesa v objeme vyše 128 tis. €.

Pokiaľ ide o nástroje lesníckej politiky a ekonomiky (ceny, úvery, odvody, náhrady škôd, náhrady za obmedzenie vlastníckych práv), tieto budú mať so zreteľom na to, že lesné hospodárstvo okrem produkcie hmotných statkov zabezpečuje aj mimoprodukčné služby v porovnaní so súčasnosťou aktívnu bilanciu.

Zdôvodnenie: Lesné hospodárstvo si v podstate zabezpečuje svoju existenciu výrobou hmotných statkov (štátna podpora lesného hospodárstva na výkony vo verejnom záujme v roku 2005 dosiahla v stálych cenách len 3 % roku 1990). Na druhej strane stúpajú požiadavky verejnosti, ako aj štátu, na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesa a ochranu prírody (výmera lesov ochranných a osobitného určenia narástla na 31,7 %, obmedzenia ochrany prírody, vrátane vtáčích území, sú až na 57,1 % výmery lesov – najviac zo všetkých štátov v Európe). Zabezpečovanie týchto mimoprodukčných (verejnoprospešných) služieb si vyžaduje značné finančné náklady, resp. v dôsledku obmedzenia bežného hospodárenia, najmä v chránených územiach, vzniká subjektom obhospodarujúcim lesy veľká finančná ujma, ktorú nikto nehradí, alebo ak, tak nedostatočne. Lesné hospodárstvo je teda aj environmentálnym odvetvím, ktoré zabezpečuje verejnoprospešné služby ako trpenú farchu, čo je v rozpore proklamovaným trhovým hospodárstvom. To je hlavný dôvod, prečo je lesníctvo na Slovensku v hlbokej kríze, či úpadku. Preto by sa mali postupne internalizovať mimoprodukčné (verejnoprospešné) služby do trhového mechanizmu tohto odvetvia.

Priorita 10 Podporiť výskum a technologický rozvoj na zlepšenie konkurencieschopnosti odvetvia lesného hospodárstva

Podpora výskumu a technologického rozvoja je základným predpokladom na zlepšovanie konkurencieschopnosti odvetvia lesného hospodárstva. Lesnícka veda, výskum a vývoj predstavujú dôležitú inovačnú a tvorivú činnosť, pri ktorej sa využívajú objavy a poznatky viacerých základných vedných disciplín, najmä v oblasti živej prírody. Rámcovými cieľmi je tu:

- zdokonaľovanie ekonomických, legislatívnych, inštitucionálnych a informačných nástrojov na posilnenie lesníckeho výskumu, technologického rozvoja, inovácií a rýchlejší prenos ich výsledkov do praxe,

- zabezpečenie smerovania lesníckeho výskumu na vedecko-technické projekty v rámci štátneho programu vedy a výskumu a medzinárodných výskumných projektov v rámci 7. rámcového programu Európskej únie pre vedu a výskum.

Vychádzajúc z ťažiskových celoeurópskych lesníckych a ekologických politických aktivít (ministerské konferencie) ťažiskovými úlohami budú:

- adaptácia lesov na globálnu klimatickú zmenu,
- trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov, ako prírodného obnoviteľného zdroja,
- zachovanie a zveľadenie biodiverzity,
- plnenie sociálnych funkcií lesov pre rozvoj vidieka,
- ekonomická životaschopnosť trvalo udržateľného obhospodarovania lesov,
- funkcie lesov v krajine,
- lesy ako súčasť chránených území a ochrany prírody.

Zdôvodnenie: Lesnícka veda a výskum sú značne finančne poddimenzované. V posledných rokoch došlo k reštrikcii týchto aktivít z dôvodu trvalého nedostatku finančných prostriedkov. Od roku 1990 neexistuje štátny program vedy a výskumu so zameraním na lesné hospodárstvo. Najmä z týchto dôvodov sa nedostatočne využívajú zahraničné finančné zdroje na vedu a výskum. Na zlepšenie situácie v zapájaní sa do medzinárodnej spolupráce treba vytvoriť vhodné, najmä finančné podmienky. Umožní sa tým integrácia našich vedeckovýskumných pracovísk do európskeho výskumného priestoru.

Priorita 11 Zhodnocovanie a marketing lesných nedrevných produktov a služieb

Jedným z najväčších aktuálnych lesníckych problémov je nedostatočné ekonomické krytie spoločenskej objednávky na zabezpečovanie neobchodovaných nedrevných lesníckych produktov a služieb, ktoré lesné hospodárstvo poskytuje spoločnosti. V nadväznosti na uvedené treba čo najskôr zabezpečiť:

- implementáciu metód identifikácie, kvantifikácie a hodnotenia nedrevných lesníckych produktov a služieb,
- postupné dosahovanie celospoločenskej akceptácie ekologických a sociálnych funkcií lesa,
- realizáciu systému ekonomického zabezpečenia doposiaľ neobchodovaných nedrevných lesníckych produktov a lesníckych služieb.

Vypracuje sa návrh metód identifikácie a kvantifikácie nedrevných lesných produktov a služieb s využitím najnovších poznatkov o funkčných účinkoch lesa v reálnych prírodných, lesnícko-hospodárskych a sociálno-ekonomických podmienkach, s využitím poznatkov ekológie, environmentalistiky a ekonomiky prírodných zdrojov. Navrhnu sa princípy, metódy a postupy hodnotenia a oceňovania nedrevných lesných produktov a služieb. Vypracuje sa systém ich hodnotenia s ohľadom na celospoločenské požiadavky a záujmy vlastníkov lesov.

Identifikovať sa budú obmedzenia a prekážky, ktoré doposiaľ bránia ekonomickej realizácii nedrevných lesníckych produktov a služieb. Posúdi sa reálnosť ich ekonomického zhodnotenia. Identifikovať sa budú tovary/služby, ktoré realizujú na trhu iné odvetvia, zatiaľ čo ich podiel pripadajúci na lesníctvo sa nachádza v polohe neuhra-

dených pohľadávok (napr. náklady na vodoochrannú, vodohospodársku, rekreačnú, prírodoochrannú funkciu). Vytvorila sa podmienka pre propagáciu významu funkcií lesov pre laickú a odbornú lesnícku verejnosť.

Následne sa navrhne systém ekonomického zhodnotenia doposiaľ neobchodovaných nedrevných produktov a služieb poskytovaných lesným hospodárstvom. Zabezpečí sa to najmä vypracovaním a uplatňovaním zodpovedajúcich opatrení a nástrojov. Medzi ne budú patriť predovšetkým certifikačné schémy na environmentálne produkty a služby, podpora z verejných zdrojov, rozvoj iniciatívy vlastníkov a obhospodarovateľov lesa na vykonávanie vhodných aktivít pre verejnosť za úhradu v rôznych formách a ďalšie.

Zdôvodnenie: Podľa teórie verejných statkov, externalít a vlastníckych práv poskytovanie verejnoprospešných funkcií lesov, ako aj nedrevných lesných tovarov a služieb, predstavuje zlyhanie trhu. Mal by to riešiť štát pomocou opatrení verejnej politiky. Opatrenia verejnej politiky sa však veľmi ťažko presadzujú. Sú málo účinné, resp. vykazujú implementačné nedostatky. Jednou z možností inovatívneho prístupu v tejto oblasti je integrácia nedrevných lesných tovarov a služieb do trhového mechanizmu. Lesné podniky v celej Európe vyvíjajú úsilie na získanie platieb za poskytovanie úžitkov pre spoločnosť. Začlenenie do trhu verejnoprospešných funkcií lesov, ako aj nedrevných lesných tovarov a služieb si vyžaduje zásadnú ingerenciu štátu. Štát sa nemôže zbaviť tejto povinnosti prostredníctvom verejnej politiky.

Priorita 12 Podpora využívania lesnej biomasy na výrobu energie

Lesné hospodárstvo je v súčasnosti najvýznamnejším producentom palivovej drevnej biomasy na Slovensku. Túto vo forme palivového dreva a energetických štiepok dodáva odberateľom v bytovo-komunálnej sfére, priemysle a energetike. Časť produkcie sa exportuje do zahraničia. Predpokladaný vývoj ročných ťažieb dreva v nasledujúcom období umožní ďalší nárast využiteľného potenciálu lesnej biomasy. Zvýšenie objemu energie z obnoviteľných zdrojov sa zabezpečí:

- produkciou palivovej drevnej biomasy na lesných a nelesných pozemkoch,
- domácim energetickým využitím palivovej drevnej biomasy produkovanej v rezorte pôdohospodárstva.

Na výrobu palivovej drevnej biomasy sa využije palivové drevo, manipulačné odpady pri ťažbe a mechanickom opracovaní dreva, pne a korene, drevná surovina z prerezávok, tenčina a nezužiteľná hrubina na lesných pôdach. Ďalej dreveniny rastúce na poľnohospodárskych a ostatných pozemkoch. Priekročí sa k zakladaniu intenzívnych porastov rýchlorastúcich drevín. Zdrojom palivovej drevnej biomasy budú tiež líniové výsadby, napr. brehovité porasty a vetrolamy.

Vypracuje sa a realizovať sa bude systém finančnej podpory výrobcov energie z palivovej drevnej biomasy produkovanej na lesných a nelesných pozemkoch. Zabezpečí sa tým zvýšenie jej podielu na krytí energetických potrieb rezortu pôdohospodárstva. Znížia sa náklady na výrobu energie. Riešiť sa bude obchod s emisiami skleníkových plynov, ako nezanedbateľného faktora podpory producentov a užívateľov palivovej drevnej biomasy, a tiež plnenia medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Za-

bezpečí sa podpora výskumu spracovania a energetického využitia palivovej drevnej biomasy a jej ekonomických, environmentálnych a sociálnych aspektov.

Zdôvodnenie: Slovenská republika nemá dostatok surovín na výrobu energie. Tieto suroviny sa dovážajú zo zahraničia. Pritom sa nedostatočne využívajú naše domáce obnoviteľné zdroje, najmä stromová biomasa, jednak na lesných pôdach, ako aj na poľnohospodárskych pozemkoch. Podľa kalkulácií až 20 % energie by bolo možné zabezpečiť z týchto obnoviteľných zdrojov (do roku 2015 približne 7 %). Zvýšila by sa týmto energetická bezpečnosť nášho štátu. Ide o úlohu, ktorú Slovenská republika má zabezpečiť aj v zmysle záväzku prijatého v rámci Európskej únie.

Priorita 13 Podporovať spoluprácu vlastníkov lesov a skvalitňovať vzdelávanie a odbornú prípravu v lesníctve

Po roku 1990 došlo v lesnom hospodárstve Slovenskej republiky k obnoveniu nešťátneho sektora. Naliehavou úlohou je zabezpečenie odborného obhospodarovania týchto lesov, najmä ak ide o ich malé výmery. V nadväznosti na to sa zabezpečí:

- podpora vzniku a činnosti združení vlastníkov nešťátnych lesov,
- skvalitňovanie informovanosti vlastníkov lesa a ich združení o možnostiach a spôsobe čerpania finančných prostriedkov z Programu rozvoja vidieka,
- vybudovanie a realizácia systému poradenských služieb,
- vypracovanie koncepcie lesníckeho školstva a vybudovanie a realizácia komplexného systému celoživotného vzdelávania.

Zabezpečí sa propagácia možností získania podpory pre lesnícky sektor z verejných zdrojov. Realizovať sa to bude formou seminárov, propagačných materiálov, odborných lesníckych výstav a pravidelným publikovaním aktuálnych informácií na lesníckom informačnom portáli. Uskutočnia sa série seminárov pre pracovníkov orgánov štátnej správy na úseku lesného hospodárstva k problematike čerpania finančných prostriedkov z podporných fondov, s cieľom zvýšenia ich odbornej pripravenosti na poskytovanie poradenstva v tejto oblasti pri pracovných kontaktoch s vlastníkmi a obhospodarovateľmi lesov.

Vytvoria sa podmienky pre inštitucionálne zabezpečenie a riadenie poradenského systému v lesnom hospodárstve. Zabezpečí sa dostatok certifikovaných poradcov pre oblasť lesného hospodárstva a poskytovanie poradenských služieb pre majiteľov a obhospodarovateľov lesa.

Urobia sa opatrenia na zamedzenie redukcie stredných lesníckych odborných škôl. Zavedú sa nové formy vzdelávania (kombinácia prezenčného, dištančného vzdelávania a e-lerningu). Zabezpečí sa dostatočné materiálne vybavenie (didaktické a učebné pomôcky) pre ďalšie vzdelávanie, vrátane robotníckych profesiách, a ďalšie.

Zdôvodnenie: V záujme štátu je, aby sa všetky lesy obhospodarovali na dostatočnej odbornej úrovni. Prvoradým predpokladom takéhoto prístupu je mať dostatočné vedomosti, čo možno zabezpečiť vzdelávaním a poradenstvom. Úloha je zvlášť aktuálna pre nešťátny sektor, kde je veľké množstvo vlastníkov lesa malej výmery.

Priorita 14 Zabezpečovať implementáciu medzinárodných záväzkov, týkajúcich sa lesov a lesného hospodárstva pri realizácii cieľov národného lesníckeho programu

Slovensko prijalo politický záväzok o ochrane lesov na svojom území podpisom množstva medzinárodných zmlúv, dohovorov, deklarácií a rezolúcií. Aktívne sa zaujíma o smery, ktorými sa uberá lesnícka politika na globálnej i regionálnej úrovni. Aby sa dosiahla kompatibilita v lesnom hospodárstve Slovenskej republiky najmä so štátmi Európskej únie, zabezpečí sa:

- dôsledná implementácia záverov z rokovaní celosvetových a európskych lesníckych podujatí do strategických, koncepcných a programových dokumentov lesného hospodárstva,
- aktívna účasť Slovenska v medzinárodných orgánoch, organizáciách a iniciatívach,
- zvyšovanie informovanosti a povedomia lesníckej a nelesníckej verejnosti o zámeroch Európskej únie a celosvetových iniciatív v lesnom hospodárstve.

Vypracujú sa analýzy medzinárodných dokumentov, najmä záväzkov Slovenskej republiky. Osobitná pozornosť sa bude venovať plneniu cieľov, rezolúcií a úloh prijatých v rámci medzinárodných lesníckych aktivít.

Vytvoria sa vhodné podmienky na efektívnu prácu národných korešpondentov, expertov zodpovedných za jednotlivé oblasti. Zlepší sa komunikácia s krajinami s podobnou lesníckou politikou.

Zvýši sa povedomie lesníckej a nelesníckej verejnosti o zámeroch a aktivitách európskeho a svetového lesníctva s využitím rozličných informačných prostriedkov.

Zdôvodnenie: Spoločnou platformou krajín európskeho regiónu na presadzovanie ich zhodných alebo podobných záujmov je v súčasnosti Akčný plán Európskej únie pre lesy a celoeurópsky proces ministerských konferencií o ochrane lesov. Slovenská republika sa aktívne zúčastňuje na práci FAO, EHK OSN, MCPFE, EFI, IUFRO, Eurostat a mnoho ďalších medzinárodných organizácií a procesov.

Priorita 15 Posilňovať medzirezortnú spoluprácu a koordináciu medzi politikami ovplyvňujúcimi stav lesov a lesné hospodárstvo

Pre lesné hospodárstvo vyplývajú rôzne povinnosti a úlohy zo všeobecne záväzných právnych predpisov a medzinárodných dohôd a záväzkov, ktorých uskutočňovanie nepatrí iba do pôsobnosti rezortu pôdohospodárstva, ale viacerých odvetví a rezortov. Týka sa to najmä lesov v chránených územiach, drevospracujúceho priemyslu, lesníckeho vzdelávania, vedy a výskumu, lesov určených na obranu štátu. V tejto súvislosti sa zabezpečí:

- zlepšenie súdržnosti a medzisektorovej spolupráce medzi lesným hospodárstvom a súvisiacimi odvetviami a rezortmi, s cieľom zosúladenia hospodárskych, environmentálnych a sociálno-kultúrnych cieľov,

- zapracovávanie cieľov a opatrení národného lesníckeho programu do súvisiacich rezortných politík a programov.

Vytvoria sa podmienky na zabezpečenie komunikácie medzi lesníctvom a súvisiacimi odvetviami, rezortmi a ďalšími skupinami s cieľom zlepšenia vzájomnej informovanosti, konzultácií a vytvorenia medzisektorovej dohody o spoločných prioritách.

Ciele a opatrenia národného lesníckeho programu sa zapracujú do súvisiacich rezortných politík a programov, čo je aj náplňou Akčného plánu národného lesníckeho programu Slovenskej republiky.

Zdôvodnenie: Medzi hlavné problémy súčasných medzisektorových vzťahov lesného hospodárstva patrí nepreviazanosť lesníckej politiky s politikami súvisiacimi odvetví a rezortov, nedostatočná spolupráca, koordinácia aktivít a komunikácia. Chýba spolupráca zainteresovaných odvetví a rezortov pri uskutočňovaní opatrení súvisiacich s rozvojom vidieka. Nedostatočne sa využíva čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie a operačných programov súvisiacich odvetví a rezortov.

Priorita 16 Zabezpečiť oprávnené záujmy a potreby vlastníkov lesa a spoločnosti

Cieľom trvalo udržateľného obhospodarovania lesov je optimalizácia plnenia požadovaných funkcií lesov a prijateľná miera podnikateľského zisku obhospodarovateľov lesa. Pre splnenie týchto zámerov treba naďalej zabezpečovať odborné hospodárenie v lesoch podľa lesných hospodárskych plánov a prostredníctvom odborného lesného hospodára. Realizácia tohto cieľa sa zabezpečí:

- podporou a rozvojom hospodárskej úpravy lesov, ako jedného z rozhodujúcich nástrojov zabezpečenia ich trvalo udržateľného obhospodarovania, pri harmonizácii záujmov, požiadaviek a potrieb vlastníkov a obhospodarovateľov lesov a verejného záujmu,
- riešením problému nedostatočnej kompenzácie náhrad za obmedzenie realizácie vlastníckych práv,
- zachovaním a stabilizáciou lesov v znevýhodnených oblastiach s cieľom zlepšenia ekologicko-sociálneho efektu a životného prostredia,
- podporou usporiadania vlastníckych a užívacích práv k lesným nehnuteľnostiam,
- podstatným zvýšením rozsahu lesných pozemkov v obvodoch nových (rozpracovávaných) projektov pozemkových úprav,
- vypracovaním programu zalesňovania marginálnej poľnohospodárskej pôdy,
- zvyšovaním zamestnanosti najmä diverzifikáciou ekonomických aktivít a rozvojom služieb nadväzujúcich na lesné hospodárstvo.

Naďalej sa zachovávajú a budú sa rozvíjať nevyhnutné podmienky a predpoklady na tvorbu lesných hospodárskych plánov pre lesné pozemky, bez ohľadu na veľkosť majetku, jeho vlastníctvo a obhospodarovateľa, ako aj bez prerušenia kontinuity ich vyhotovenia a zníženia kvality výsledných diel.

Vytvorí sa nový systém získavania príjmov za práce a služby realizované na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesov, nie teda iba z produkcie dreva, čo je dôležitým predpokladom uplatňovania princípov trvalo udržateľného obhospodarovania lesov.

Pripraví a presadí sa návrh novelizácie nariadenia vlády č. 213/2007 Z. z. o podmienkach poskytovania podpory v znevýhodnených oblastiach tak, aby oprávneným žiadateľom na poskytnutie vyrovnávacieho príspevku bola tiež osoba, ktorá vykonáva lesnícku činnosť. V spolupráci s MŽP SR sa budú identifikovať znevýhodnené oblasti s väzbou na chránené územia. V nadväznosti na aktívny manažment v chránených územiach sa vypracujú projekty na zlepšenie ekologicko-sociálneho efektu. Primerane sa využijú nástroje a opatrenia vyplývajúce z priority 8.

Zabezpečí sa identifikácia a vytýčenie majetkových hraníc s využitím finančných zdrojov Európskej únie. Odstránia sa pretrvávajúce nedostatky medzi skutočným stavom vlastníctva a využívania lesných pozemkov so stavom katastra nehnuteľností. Realizovať sa bude poradenstvo a vzdelávanie vlastníkov so zameraním na usporiadanie vlastníckych práv.

Aktualizovať sa bude metodika vykonávania pozemkových úprav vo vzťahu k lesným pozemkom a lesnému hospodárstvu. Využijú sa možnosti podpory z operačných programov Európskej únie na širšie zahrnutie lesných pozemkov do obvodov projektov pozemkových úprav.

Prehodnotí sa pôdno-ekologická a klimatická marginálnosť poľnohospodárskych pozemkov. Vypracuje sa program zalesňovania marginálnej poľnohospodárskej pôdy, návrh časového harmonogramu jeho realizácie, vrátane organizačného a finančného zabezpečenia zo zdrojov Európskej únie a štátneho rozpočtu.

V záujme zvýšenia zamestnanosti sa prijmu opatrenia na diverzifikáciu ekonomických aktivít a služieb nadväzujúcich na lesné hospodárstvo (priority 8 a 11).

Zdôvodnenie: Tak, ako vo všetkých vyspelých štátoch, aj na Slovensku existuje v podstate dvojaké vlastníctvo lesov: štátne a neštátne. Treba si ujasniť postavenie lesov v neštátnom sektore, resp. reglementáciu nakladania s nimi a spôsoby zabezpečovania verejných záujmov v nich. Doterajší spôsob zabezpečovania verejných záujmov v neštátnom, ale aj v štátnom sektore formou povinnej trpenej ujmy treba zmeniť. Konkrétne prejsť na európsky systém rozšíreného využívania ich majetku lesníckymi službami (environmentálnej a sociálnej povahy), ako súčasť hospodárskej činnosti za úplatu. Týmto by sa podporovala ekonomická stabilita neštátneho sektoru. Služby by boli v jeho prospech a v jeho záujme.

Priorita 17 Podporovať využívanie dreva pochádzajúceho z lesov obhospodarovných trvalo udržateľným spôsobom

Lesné hospodárstvo disponuje veľkým potenciálom vysoko kvalitných výrobkov a služieb. Záujem spoločnosti o ich poskytovanie sa neustále zvyšuje. Okrem rastúceho záujmu o využívanie nedrevných tovarov a služieb, možno pozorovať aj výrazné zvyšovanie spotreby dreva – jeho všetkých základných sortimentov v prepočte na jedného obyvateľa. V záujme uspokojovania tohto dopytu treba, aby lesné hospodárstvo zabezpečilo udržateľné poskytovanie tejto komodity pre spoločnosť. Medzi opatrenia, ktorými sa to bude realizovať patrí:

- zvyšovanie produkcie dreva,
- zabezpečenie trvalej a vyrovnanej produkcie dreva,

- zvýšenie objemu a zlepšenie štruktúry dodávok sortimentov dreva.

Zalesňovať sa budú pôdy nevhodné na poľnohospodárske využitie. Založia sa priemyselné plantáže na rýchlejšiu produkciu kvalitného dreva z atraktívnych drevín na priemyselné spracovanie, alebo na produkciu drevnej štiepky na energetické účely. Širšie sa využije biomasa stromov vo vhodných podmienkach (priorita 12). Vypracujú sa hospodársko-úpravnícke opatrenia na zvyšovanie prírastku vo väzbe na diferencované uplatňovanie rubných a obnovných dôb, hospodárskych spôsobov, ťažbovo-obnovných postupov, metód výchovy, zastúpenia drevín a pod.

Trvalosť a vyrovnanosť drevnej produkcie sa zabezpečí predovšetkým systematickým a objektívnym sledovaním stavu a vývoja základných produkčných ukazovateľov a cieľavedomou reguláciou ťažby dreva.

Lepšie zhodnocovanie vyťaženej dreva sa dosiahne najmä jeho dôslednou manipuláciou. Pôjde o vytriedenie čo najväčšieho podielu cenných sortimentov, najmä piliarskej a dyharenskej guľatiny. Podporí sa tým rozšírenie domácich kapacít na spracovanie najcennejších sortimentov (I. a II. trieda) a zmena technológií drevospracujúceho priemyslu vo využívaní tenšieho dreva na piliarske účely. Zvýši sa objem listnatej vlákny. Postupne sa bude znižovať produkcia ostatnej piliarskej guľatiny (žrde, žrdky, stĺpy a banské výrezy). Zvýši sa produkcia lesných štiepok na energetické využitie.

Zdôvodnenie: Drevo bude naďalej základným interiérovým (dekoračným) prvkom. Tu bude záležať na jeho štruktúre a textúre. S rozvojom civilizácie bude ľudstvo čím ďalej, tým viac pociťovať potrebu návratu k prírode, a teda aj k prírodným materiálom. Tak ako doposiaľ, drevo sa bude využívať ako konštrukčný materiál. Aj tu pôjde nielen o jeho kvantitu, ale hlavne kvalitu. Sú to najmä dobré mechanické vlastnosti dreva, jeho trvanlivosť, vhodná hmotnosť, atď. Lesná biomasa bude tvoriť základnú biobázu na výrobu bionafty, plastov, druhotných olejov, papiera a ďalších netradičných výrobkov. Ďalej pôjde o využitie biomasy na energetické účely, hlavne na výrobu tepla a elektrickej energie, čo by malo v podstatnej miere prispieť k zníženiu nežiaducich emitujúcich látok do ovzdušia. Sú to celosvetové tendencie, ktoré sa budú akceptovať aj na Slovensku, ako členskej krajine Európskej únie.

Priorita 18 Podporovať environmentálne vzdelávanie a systematickú prácu s verejnou s cieľom dosiahnutia pozitívnej zmeny v chápaní významu lesného hospodárstva u verejnosti

Lesné hospodárstvo patrí svojimi sociálnymi, ekonomickými a environmentálnymi parametrami medzi významné odvetvia na Slovensku. Les s jeho mimoprodukčnými funkciami verejnosť vníma s oveľa väčšou citlivosťou, ako je tomu pri iných hospodárskych odvetviach. Preto lesníci, vlastníci a obhospodarovatelia lesov nemôžu zanedbávať význam priemyslenej a systematickej komunikácie (práce) s verejnou. V nadväznosti na uvedené sa zabezpečí:

- realizácia komplexnej stratégie a vytvorenie zodpovedajúcich inštitucionálnych podmienok na zabezpečenie systematickej práce s verejnou s cieľom zvýšenia povedomia o prínosoch trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch pre spoločnosť

a dosiahnutia pozitívneho vzťahu obyvateľstva k lesu, lesnému hospodárstvu a lesníkom,

- zlepšenie koordinácie a spolupráce pri práci s verejnosťou medzi lesníkymi i nelesníkymi mienkotvornými organizáciami v oblasti lesníctva,
- zlepšenie finančného a organizačného zabezpečenia práce s verejnosťou so zameraním na jej profesionalizáciu a častejšiu prezentáciu práce lesníkov prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov.

Realizovať sa budú vzdelávacie programy, semináre, workshopy v oblasti komunikácie s verejnosťou, kurzy lesnej pedagogiky, marketing, vrátane vypracovania metodických materiálov a tlačovín. V rámci školskej reformy sa ponúknu školám vzdelávacie balíky zamerané na lesnú pedagogiku, ako doplnok školských vzdelávacích programov.

V oblasti komunikácie (práce) s verejnosťou sa bude zabezpečovať spolupráca s organizáciami súvisiacich odvetví (MŽP SR, MŠ SR a ďalšími), systematicky sa budú vytvárať partnerstvá a spoločné projekty.

Analyzovať sa budú možnosti vytvorenia vhodného finančného mechanizmu na získavanie finančných prostriedkov na zabezpečenie práce s verejnosťou v rámci i mimo rezortu, vrátane finančnej podpory zo štrukturálnych fondov. Zvýšia sa odborné kompetencie a zručnosti zamestnancov lesníckych organizácií v oblasti komunikácie, zlepši sa kvalita a motivácia ľudských zdrojov.

Zdôvodnenie: Práca s verejnosťou nespočíva len v informovanosti, čo les poskytuje, ako ho chrániť, ako sa v ňom hospodári, ale predovšetkým poukazuje na všetky činnosti, ktoré treba uskutočniť k tomu, aby les plnil svoje funkcie. Aby bola práca s verejnosťou účinná, treba prihliadať na rozdielne záujmy, potreby a požiadavky jednotlivých nárokových skupín, ako aj na ich zmýšľanie. Do lesníctva sa nezahrňujú len záujmy lesného hospodárstva, ale všetky nároky spoločnosti, občanov, resp. ich skupín na funkcie lesov. Nejde tu len o záujmy ekonomické, ale hlavne verejnoprospešné.

Záverečná poznámka

Podstatnú časť príspevku tvorí výťah z elaborátu Stratégia rozvoja lesníctva, ktorú spracoval kolektív pracovníkov Národného lesníckeho centra, Lesníckeho výskumného ústavu Zvolen roku 2008 (zodpovedný riešiteľ Martin Moravčík, spoluriešitelia: Jozef Konôpka, Miroslav Kovalčík, Roman Longauer, Július Novotný, Milan Oravec, Pavel Pavlenda, Marián Radocha, Milan Sarvaš, Zuzana Sarvašová, Matej Schwarz, Roman Svitok, Jozef Tutka, Milan Zúbrik, Ján Bavlšík, Vladimír Čaboun, Mikuláš Černota, Zdeno Duben, Jaroslav Jankovič, Ludmila Marušáková, Igor Morong, Ivor Rizman, Miriam Sušková, Vladimír Šebeň, Igor Štefančík, Anna Tučeková).

Princípy dlhodobého rozvoja lesov sa prebrali z materiálu Slovenská lesnícka doktrína. Ich autorom je Ctibor Greguš.

Literatúra

1. KONÔPKA J., KERN J., 1999: Problémy a úlohy rozvoja lesného hospodárstva Slovenskej republiky – návrhy na ich riešenie. Lesnícke štúdie, 56, Bratislava, Príroda, a. s., 98 s. – 2. KONÔPKA J. *a kol.*, 2000: Stav lesov a lesníctva na Slovensku. Návrhy strategických a koncepčných zámerov. Zvolen, LVÚ Zvolen, 234 s. – 3. KONÔPKA J. *a kol.*, 2003: Koncepčné zábery lesníctva Slovenskej republiky do konca roka 2006. Zvolen, LVÚ Zvolen. 77 s. – 4. MORAVČÍK M., NOVOTNÝ J., TOMA P. *et al.*, 2008: Národný lesnícky

program Slovenskej republiky. MP SR, NLC – LVÚ Zvolen, 63 s. – **5.** MORAVČÍK M. *a kol.*, 2007: Prognozy a vízie vývoja slovenského poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a vidieka – časť lesníctvo. (Účelový elaborát), Zvolen, NLC-LVÚ Zvolen, 66 s. – **6.** MORAVČÍK M., TOMA P., KRÁL F., 2008: Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky. Príloha časopisu LES/Slovenské lesokruhy, č. 7–8/2008, 24 s. – **7.** MORAVČÍK M. *et al.* 2008: Stratégia rozvoja lesníctva. (Účelový elaborát), Zvolen, NLC-LVÚ Zvolen, 80 s.